

BANK – INSTYTUCJA ZAUFANIA PUBLICZNEGO

JAKUB KOZAK

STUDENT SZKOŁY GŁÓWNEJ HANDLOWEJ W WARSZAWIE

MARZEC 2016

❖ Spis treści

❖ Wstęp.....	3
❖ Rozdział 1. Pojęcie i charakterystyka instytucji zaufania publicznego	4
1.1 Termin „zaufanie”	4
1.2 Bank jako instytucja publiczna w ujęciu formalnym i funkcjonalnym	5
❖ Rozdział 2. Gwarancje zaufania publicznego.....	7
2.1 Instytucja zaufania publicznego jako podmiot uregulowany ustawowo.....	7
2.2 Bankowy Fundusz Gwarancyjny oraz system gwarantowania depozytów	9
2.3 Nadzór bankowy sprawowany przez Komisję Nadzoru Finansowego.....	10
2.4 Skuteczne zarządzanie ryzykiem przez bank	11
2.5 Tajemnica bankowa.....	14
❖ Rozdział 3. Bank jako gwarant bezpieczeństwa a kryzys.....	16
❖ Rozdział 4. Wizerunek polskiego sektora bankowego.....	17
4.1 Indeks TRI*M	17
4.2 Zadowolenie Polaków z usług banków.....	18
4.3 Bezpieczeństwo i stabilność polskich banków	19
❖ Podsumowanie.....	20
❖ Bibliografia	21

❖ Wstęp

Odwołując się do historii, już w średniowieczu ludzie przekazywali swoje pieniądze bankom w celu ich pomnożenia, a z biegiem czasu również w celu ich ochrony przed oszustami lub przed utratą ich realnej wartości. Ponadto, wzrost znaczenia pieniądza i oparcie na nim wymiany gospodarczej, przyczyniły się do tego, że powszechną potrzebą stało się przyjmowanie od ludzi środków, gromadzenie i rozliczanie ich, jak również odpłatne pożyczanie tych środków innym. Współcześnie banki zaspokajają wyżej wymienione potrzeby korzystając z przymiotu tzw. instytucji zaufania publicznego. Powszechne zaufanie do banków wynika z ogólnego przeświadczenia co do ich wiarygodności, czego dowodem mogą być potoczne stwierdzenia oznaczające gwarancję, pewność, oczywistość, takie jak: „pewne jak w banku”, „na bank”. Celem tej pracy jest odpowiedź na pytanie czy współczesny bank jest instytucją zaufania publicznego.

❖ Rozdział 1. Pojęcie i charakterystyka instytucji zaufania publicznego

1.1 Termin „zaufanie”

Podjmując próbę oceny statusu współczesnego banku w kontekście zaufania publicznego, należy w pierwszym kroku przystąpić do sprecyzowania terminu „zaufanie”. Jest to typ relacji występujący pomiędzy stronami o zróżnicowanym charakterze, uzależnionym od płaszczyzny, na której relacja ta jest analizowana. W relacjach ekonomicznych, noszących silne znamiona społeczne, podstawą budowania relacji opartych na zaufaniu powinny być powszechnie uznane normy etyczne. W tym kontekście ufać komuś to przede wszystkim uwierzyć jego zapewnieniu i przyrzeczeniu. Zaufanie to mechanizm oparty na założeniu, że innych członków danej społeczności cechuje uczciwe i kooperatywne zachowanie, oparte na wspólnie wyznawanych normach¹. Społeczny aspekt zaufania związany jest zatem ze wszelkimi relacjami banku, w tym z klientami i właścicielami.

W literaturze związanej z bankowością i finansami bardzo często można spotkać się z terminem „zaufanie” w kontekście stwierdzenia, że bank jest instytucją zaufania publicznego². Termin ten nie został jednak w sposób jednoznaczny określony w Konstytucji, ani w innych ustawach czy przepisach prawa polskiego. Pomimo tego, jest on powszechnie stosowany przez orzecznictwo³.

¹ F. Fukuyama, *Zaufanie. Kapitał społeczny a droga do dobrobytu*, Ossolineum, Warszawa 2007, s. 38.

² A. Janiak, *Bank jako instytucja zaufania publicznego*, Glosa – Przegląd Prawa Gospodarczego 2003, nr 2, s. 17.

³ Orzeczenie TK z dnia 16 maja 1995 r. (k 12/93) OTK 1995, cz. I, poz. 14.

1.2 Bank jako instytucja publiczna w ujęciu formalnym i funkcjonalnym

W ujęciu formalnym podmioty publiczne to takie, które wykonują zadania publiczne lub dysponują majątkiem publicznym⁴. Podmioty publiczne cechują się zatem niemal nieograniczoną „wiarygodnością wymuszoną”, opartą na powszechnie obowiązującym prawie. Gwarantem realizacji zobowiązań tych podmiotów są instytucje państwowe. W sensie formalnym bank nie jest zatem podmiotem publicznym⁵.

Biorąc pod uwagę ujęcie funkcjonalne, Tomasz Zieliński wskazuje tu liczne analogie i podobieństwa. Po pierwsze, wiążą się one z traktowaniem usług bankowych w kategoriach usług publicznych. Według autora wynika to z niemal nieograniczonej ich dostępności oraz powszechności. Uzasadnia to traktowanie banków jako jednostek świadczących swego rodzaju usługi publiczne⁶. Banki są zatem „wystawione” na powszechny osąd wiarygodności i zaufania.

Po drugie, pojawia się kwestia dysponowania majątkiem publicznym. Z formalnego punktu widzenia, majątek banku nie jest pozyskiwany w ramach redystrybucyjnych procesów sektora finansów publicznych. Nie zmienia to jednak faktu, że zarówno rozmiar majątku bankowego, jak i jego pochodzenie wykazują cechy charakterystyczne dla majątku publicznego. Jeżeli chodzi o bank to dominującym dostawcą jego kapitału są klienci. Banki komercyjne w odróżnieniu od innych jednostek gospodarczych, w swojej działalności i w swoim dążeniu do maksymalizacji wyniku finansowego, muszą uwzględniać fakt gospodarowania powierzonymi im środkami w formie nie tylko kapitału akcyjnego, lecz także depozytów i lokat, które z kolei są podstawą świadczenia usług przynoszących dochód⁷. Banki realizują zatem funkcję publicznego depozytariusza, co jest w rezultacie powodem określania ich

⁴ Ustawa z dnia 6 września 2001 r. o dostępie do informacji publicznej, Dz. U. Nr 112 poz. 1198 z późn. zm.

⁵ T. Zieliński, *Współczesny bank wobec paradygmatu zaufania publicznego*, Annales UMCS Sectio H, vol. XLVII, 3, Lublin 2013

⁶ L. Góral, *Nadzór bankowy*, PWE, Warszawa 1998, s. 169.

⁷ B. Pietrzak, Z. Polański (red.), *System finansowy w Polsce*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 1998, s. 39.

mianem instytucji publicznej, a tym samym instytucji zobowiązanej autorytetem państwa do wzmacniania wizerunku zaufania publicznego⁸.

⁸ T. Zieliński, *Współczesny...*, op. cit.

❖ Rozdział 2. Gwarancje zaufania publicznego

Wszędzie tam gdzie zaufanie publiczne jest nieodzownym czynnikiem wspierającym realizację funkcji gospodarczych lub społecznych grupy osób lub określonych instytucji, państwo stara się to zaufanie kreować lub wzmacniać poprzez jego gwarantowanie. W celu zagwarantowania zaufania publicznego względem danej instytucji, współczesne demokratyczne państwo prawa wykorzystuje dwa najważniejsze narzędzia, którymi dysponuje, tj. prawo i administrację publiczną⁹.

Jak zauważa Emil Radziszewski, gwarancje mogą mieć zatem charakter prawny – wynikający jednoznacznie z przepisów prawa lub instytucjonalny – wynikający z działalności instytucji, którym państwo powierzyło określone zadania. Instytucje tworzone są na podstawie przepisów prawa, a zakres w jakim realizują swoje zadania, zgodnie z zasadą praworządności zapisanej w art. 7 Konstytucji RP, jest oparty na granicach przez prawo wyznaczonych. W praktyce gwarancje instytucjonalne i prawne występują równocześnie i wzajemnie się uzupełniają.

2.1 Instytucja zaufania publicznego jako podmiot uregulowany ustawowo

Wielu autorów wskazuje, że instytucja zaufania publicznego to podmiot, którego działalność powinna podlegać regulacjom ustawowym. Podkreślają oni, że posiadanie przez banki szczególnego statusu wiąże się z koniecznością wprowadzenia przez ustawodawcę wielu ograniczeń dotyczących prowadzonej przez nie działalności gospodarczej.

W Polsce ustawa Prawo bankowe jest najważniejszym aktem prawnym dotyczącym banków i stanowi ona fundament całego systemu prawa bankowego. Odwołując się do niektórych jej artykułów, do głównych argumentów przemawiających za posiadaniem przez bank statusu instytucji zaufania publicznego można m.in. zaliczyć to, że ustawodawca:

⁹ E. Radziszewski, *Bank jako instytucja zaufania publicznego. Gwarancje prawne i instytucjonalne*, Warszawa 2013, s.14

- Określa warunki podjęcia działalności bankowej w celu zapewnienia bezpieczeństwa i profesjonalizmu w działalności powstającego banku¹⁰.
- Poddał banki pod specjalny nadzór, co wiąże się z podwyższonymi wymaganiami co do profesjonalizmu ich działania przy jednocześnie większej odpowiedzialności za efekty dokonywanych czynności¹¹.
- Nakłada sankcje za prowadzenie działalności bankowej bez zezwolenia w celu ochrony obywateli oraz interesu samego banku¹².
- Obowiązuje bank do posiadania i utrzymywania funduszy własnych banku¹³.
- Wprowadził umowę agencyjną (jako podstawę do powierzenia przez bank osobie trzeciej wykonywania określonych czynności bankowych – tj. outsourcingu) w celu zagwarantowania bezpieczeństwa finansowego banku¹⁴.
- Wprowadził możliwość ustanowienia zarządu komisarycznego w celu przeprowadzenia prawidłowego postępowania naprawczego¹⁵.
- Nadaje dokumentom bankowym moc prawną dokumentu urzędowego¹⁶.
- Obowiązuje banki do przestrzegania tajemnicy bankowej w celu ochrony interesów ekonomicznych klientów i banków (kreacja prestiżu banków)¹⁷.

Jak wynika z wyżej wymienionych argumentów, ustawodawca zadbał o to, żeby objąć regulacjami właściwie wszystkie fazy działalności banku, począwszy od utworzenia, a skończywszy na likwidacji, przejęciu, czy też upadłości. Świadczy to o wysokiej potrzebie ochrony interesu publicznego, w celu zapewnienia stabilnego funkcjonowania całego systemu bankowego.

¹⁰ Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. Prawo bankowe, Dz.U. Nr 140 poz. 939 z późn. zm. (dalej jako Ustawa Prawo bankowe), art. 30.

¹¹ R. Kałużny, *Skutki kryzysu. Nowe spojrzenie na rolę banków*, w: A. Janc (red.), *Bankowość a kryzys na rynkach finansowych*, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu, Poznań 2010, s. 526; Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o nadzorze nad rynkiem kapitałowym, Dz.U. Nr 183 poz. 1537 z późn. zm.

¹² Ustawa Prawo bankowe, art. 171.

¹³ Ustawa Prawo bankowe, art. 126 – 128.

¹⁴ Ustawa Prawo bankowe, art. 6a.

¹⁵ Ustawa Prawo bankowe, art. 145.

¹⁶ Ustawa Prawo bankowe, art. 95.

¹⁷ Ustawa Prawo bankowe, art. 104.

2.2 Bankowy Fundusz Gwarancyjny oraz system gwarantowania depozytów

Misją Bankowego Funduszu Gwarancyjnego jest działanie na rzecz bezpieczeństwa oraz stabilności banków i spółdzielczych kas oszczędnościowo – kredytowych, jak również wzrostu zaufania do systemu finansowego¹⁸. Bankowy Fundusz Gwarancyjny jest osobą prawną powołaną ustawą z dnia 14 grudnia 1994 r. o Bankowym Funduszu Gwarancyjnym (Dz.U. z 2014 r. poz. 1866 z późniejszymi zmianami).

Gwarancja depozytów ma na celu zabezpieczenie podstawowej roli banków, jaką jest bezpieczne gromadzenie środków od ludzi oraz kumulowanie strumienia oszczędności w celu zamiany pozyskanych w ten sposób środków finansowych w kredyty. Gwarancja polega na zwrocie przez BFG części środków lokowanych w banku w sytuacji kiedy bank stanie się niewypłacalny. Zgodnie z art. 23 ustawy o Bankowym Funduszu Gwarancyjnym gwarancją zwrotu objęte są środki do wysokości równowartości 100 tysięcy euro, zgromadzone przez jednego deponenta w banku, którego dotyczy spełnienie warunku gwarancji.

Pomysł na powstanie systemu gwarancji depozytów wywodzi się ze Stanów Zjednoczonych, gdzie po Wielkim Kryzysie z lat 1929 – 1933 ogromna skala upadłości banków oraz straty ich klientów doprowadziły do drastycznej utraty zaufania względem systemu bankowego. Powołana do życia w 1933 r. Federalna Korporacja Ubezpieczenia Depozytów (FDIC) miała za zadanie przyczynić się do przywrócenia bankom i systemowi bankowemu utraconej wiarygodności¹⁹.

Na dzień dzisiejszy systemy gwarancji depozytów są standardowym elementem rozwiniętych systemów bankowych, a w krajach członkowskich Unii Europejskiej istnienie takich systemów jest obowiązkowe. Ochrona deponentów, w sytuacji gdy bank staje się niewypłacalny, należy do podstawowej funkcji systemu gwarantowania depozytów.

Należy zauważyć, że w stabilnych warunkach makroekonomicznych upadłości banków zdarzają się rzadko, dlatego systemy gwarantowania depozytów (w tym polski BFG) realizują

¹⁸ Oficjalna strona Bankowego Funduszu Gwarancyjnego <https://www.bfg.pl/node/1> (dostęp 20.12.2015)

¹⁹ E. Radziszewski, *Bank...*, op.cit., s.37.

też funkcje mające na celu wsparcie stabilności systemu bankowego. Mam tu na myśli stałą analizę sytuacji banków oraz sektora, jak również pomoc finansową bankom zagrożonym upadłością.

2.3 Nadzór bankowy sprawowany przez Komisję Nadzoru Finansowego

Za nadzór bankowy w Polsce odpowiedzialna jest Komisja Nadzoru Finansowego. KNF zajmuje się kontrolą podmiotów prowadzących działalność bankową. Kontrola ta połączona jest z różnymi formami oddziaływania na te podmioty, takimi jak: zezwolenia, zalecenia, regulacje i rekomendacje. Zasadniczym celem nadzoru bankowego jest zapewnienie bezpieczeństwa depozytów zgromadzonych w bankach oraz zgodności działalności wykonywanej przez banki z przepisami prawa regulującymi tę działalność²⁰.

Rozpatrując funkcje nadzoru bankowego, zasadniczo wyróżnia się cztery najważniejsze²¹:

- licencyjna – polega na dopuszczaniu do działalności bankowej odpowiednich ludzi i kapitału, tak, aby bank mógł być traktowany jako instytucja zaufania publicznego. W procesie tym następuje wydawanie zgody na utworzenie banku oraz zmiany w statucie, a także weryfikacja właścicieli i zarządu banku. Funkcja ta ogranicza dostęp podmiotów, które nie spełniają ustawowych kryteriów, oraz kapitału pochodzącego z nielegalnego lub nieujawnionego źródła.
- regulacyjna – polega na określaniu zasad funkcjonowania banków poprzez ustalenie minimalnych standardów bezpieczeństwa, tzw. nadzorcze regulacje ostrożnościowe. W tym zakresie istnieją normy o charakterze ilościowym i jakościowym mające na celu ograniczenie ponoszonego przez banki ryzyka płynności, kredytowego, rynkowego i operacyjnego.
- kontrolna – polega na analizie sytuacji finansowej banków, a zwłaszcza identyfikowaniu podstawowych zagrożeń w ich funkcjonowaniu. Funkcja ta zostaje

²⁰ Ibidem, s. 32.

²¹ <https://www.nbportal.pl/sloownik/pozycje-sloownika/nadzor-bankowy> (dostęp 20.12.2015)

wypełniona poprzez analizę sprawozdawczości finansowej oraz kontrole bezpośrednio w bankach. Pojęcie kontroli obejmuje badanie zgodności stanu istniejącego i porównywanie go ze stanem pożądanym, ustalenie poziomu głównych rodzajów ryzyka bankowego oraz przekazanie jednostce kontrolowanej wyników ustaleń.

- dyscyplinująca – polega na podejmowaniu działań zapobiegawczych, a w warunkach szczególnego zagrożenia również naprawczych, przy wykorzystaniu sankcji wobec banków. Wypełnianie tej funkcji oznacza, że w określonych prawem przypadkach nadzór bankowy może korzystać ze środków nadzoru administracyjnego (sankcje i zalecenia) zarówno w stosunku do instytucji, jak i osób odpowiedzialnych za wystąpienie nieprawidłowości.

Ze względu na swoje cele oraz szeroki zakres funkcji i uprawnień nadzór bankowy jest kluczowym rozwiązaniem, które zabezpiecza stabilność banków i całego sektora bankowego. Poprzez swoje działania nadzór bankowy bezpośrednio wpływa na zaufanie do banków, gdyż wzmacnia świadomość tego, że banki nie prowadzą działalności pozostawionej „bez opieki”, tylko istnieje organ, który nad bankami i przeprowadzanymi przez nie procesami „czuwa”. Nadzór zapewnia konserwatywną oraz ostrożną ocenę działalności banków, stanowiąc pewnego rodzaju przeciwwagę dla podstawowego celu działalności gospodarczej jakim jest maksymalizacja zysku, często osiągnięta kosztem zwiększania ryzyka prowadzonej działalności²².

2.4 Skuteczne zarządzanie ryzykiem przez bank

Spośród licznych aspektów działalności banku kluczowym dla oceny zaufania publicznego jest ryzyko działalności. Z działalnością banku związane jest bowiem ryzyko utraty środków pieniężnych. Wynika to z faktu, że środki są przez bank inwestowane i pożyczane przy występowaniu prawdopodobieństwa, że nie zostaną w całości zwrócone. W celu wyliczenia funduszy własnych, które zabezpieczą poniesione ryzyko, bank zobowiązany jest do

²² E. Radziszewski, *Bank...*, op.cit., s. 33.

wyliczenia wymogów kapitałowych z tytułu poszczególnych rodzajów ryzyka (m.in. ryzyka kredytowego, ryzyka walutowego, ryzyka kontrahenta, ryzyka operacyjnego). Wymogi te określają minimalną kwotę, która jest niezbędna do zabezpieczenia działalności banku przed skutkami zrealizowania się danego rodzaju ryzyka. Suma takich wymogów stanowi całkowity wymóg kapitałowy. Dodatkowo bank zobowiązany jest do oszacowania tzw. kapitału wewnętrznego, niezbędnego do pokrycia wszystkich zidentyfikowanych rodzajów ryzyka występujących w działalności banku. Fundusze własne banku nie mogą być niższe niż wyższa z kwot całkowitego wymogu kapitałowego i kapitału wewnętrznego. Należy zwrócić jeszcze uwagę na to, że na wysokość funduszy własnych wpływa wskaźnik określony jako współczynnik wypłacalności²³:

Wykres.1 Współczynnik wypłacalności

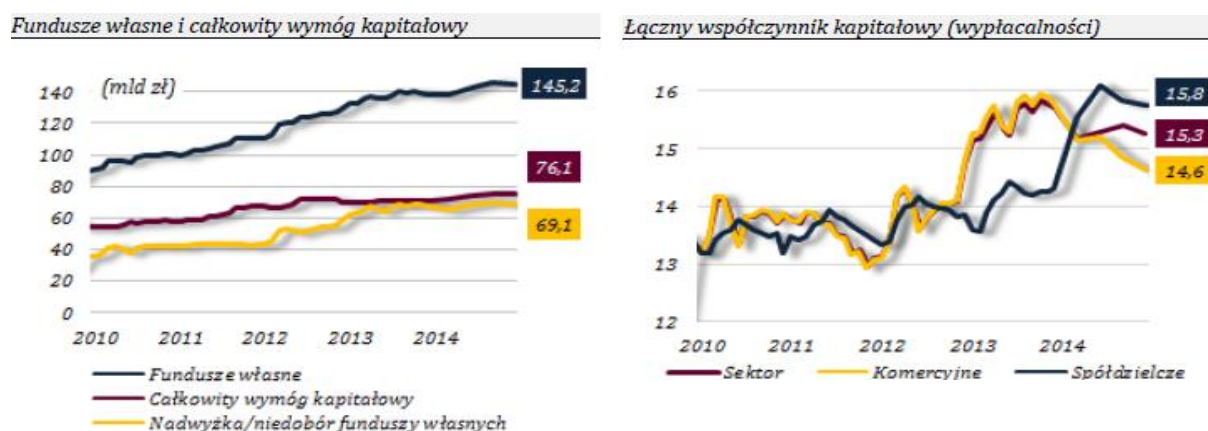
$$\text{współczynnik wypłacalności} = \frac{\text{fundusze własne}}{12,5 \times \text{całkowity wymóg kapitałowy}} \times 100\%$$

Źródło: E. Radziszewski, *Bank jako instytucja zaufania publicznego. Gwarancje prawne i instytucjonalne*, Warszawa 2013, s. 27.

Bank jest zobowiązany do utrzymywania współczynnika wypłacalności na poziomie co najmniej 8%. Współczynnik ten będzie wynosił 8% wówczas, gdy poziom funduszy własnych będzie równy całkowitemu wymogowi kapitałowemu. Można zauważyć, że im wyższy jest wymagany współczynnik wypłacalności, tym wyższe powinny być fundusze własne banku lub niższy całkowity wymóg kapitałowy, czyli mniejsze ryzyko działalności banku.

²³ Ibidem, s.27.

Wykres.2 Fundusze własne i całkowity wymóg kapitałowy oraz łączny współczynnik wypłacalności

Źródło: Raport Komisji Nadzoru Finansowego o sytuacji banków w 2014 r.

W sektorze bankowym w Polsce na koniec 2014 r. fundusze własne (wyliczone według nowych zasad) wyniosły 145,2 mld zł i były o 6,6 mld zł, tj. o 4,8% wyższe od funduszy na koniec 2013 r. (wyliczonych według starych zasad). Zmiana zasad wynikała z wprowadzenia pakietu CRD IV/CRR²⁴. Łączny współczynnik kapitałowy sektora był na zadawalającym poziomie i wyniósł 15,3, co oznaczało że sektor jako całość spełniał wymagania nowego pakietu²⁵.

Banki mają obowiązek skutecznie zarządzać ryzykiem, tzn. identyfikować je, mierzyć oraz monitorować. Jak zauważa Emil Radziszewski w tym celu bank zobowiązany jest do wdrożenia całego sformalizowanego systemu zarządzania, stanowiącego zbiór zasad i mechanizmów odnoszących się do procesów decyzyjnych zachodzących w banku. Na ten system mają składać się co najmniej: system zarządzania ryzykiem i system kontroli wewnętrznej²⁶.

²⁴ W skład pakietu CRD IV/CRR wchodzi: Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady UE nr 575/2013 z dnia 26 czerwca 2013 r. w sprawie wymogów ostrożnościowych dla instytucji kredytowych i firm inwestycyjnych oraz Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2013/36/UE z dnia 26 czerwca 2013 r. w sprawie warunków dopuszczenia instytucji kredytowych do działalności oraz nadzoru ostrożnościowego nad instytucjami kredytowymi i firmami inwestycyjnymi.

²⁵ Raport Komisji Nadzoru Finansowego o sytuacji banków w 2014 r., s. 25.

²⁶ Ibidem, s.27.

Tabela 1. Systemy: zarządzania ryzykiem oraz kontroli wewnętrznej

System zarządzania	
System zarządzania ryzykiem	System kontroli wewnętrznej
➤ sformalizowane zasady służące określaniu wielkości podejmowanego ryzyka i zasady zarządzania ryzykiem, ➤ sformalizowane procedury mające na celu identyfikację, pomiar lub szacowanie oraz monitorowanie ryzyka występującego w działalności banku, uwzględniające również przewidywany poziom ryzyka w przyszłości, ➤ sformalizowane limity ograniczające ryzyko i zasady postępowania w przypadku przekroczenia limitów, ➤ system sprawozdawczości zarządczej umożliwiający monitorowanie poziomu ryzyka, ➤ struktura organizacyjna dostosowana do wielkości i profilu ponoszonego przez bank ryzyka.	➤ mechanizmy kontroli ryzyka, ➤ badanie zgodności działania banku z przepisami prawa i regulacjami wewnętrznymi, ➤ audyt wewnętrzny. Cel – wspomaganie procesów decyzyjnych przyczyniające się do zapewnienia skuteczności i efektywności działania banku, wiarygodności sprawozdawczości finansowej i zgodności działania banku z przepisami prawa i regulacjami wewnętrznymi.

Źródło: E. Radziszewski, *Bank jako instytucja zaufania publicznego. Gwarancje prawne i instytucjonalne*, Warszawa 2013, s. 28.

Przedstawiony wyżej proces stanowi uproszczony schemat wyznaczania odpowiedniego poziomu kapitałów w banku i zarządzania ryzykiem związanym z jego działalnością. Pokazuje on jednak, jak ważne jest prowadzenie przez bank bezpiecznej działalności. Proces ten pozwala na zwiększenie świadomości po stronie banku odnośnie tego jakie ryzyko podejmuje, jak nim zarządza, i jak się przed nim zabezpiecza. Adekwatność kapitałowa w warunkach dających się przewidzieć gwarantuje wypłacalność banku i jest jednym z ważniejszych, jak nie najważniejszym czynnikiem wpływającym na zaufanie do banku i całego systemu bankowego.

2.5 Tajemnica bankowa

Istotnym czynnikiem, który wpływa na wzrost zaufania publicznego do banków jest istnienie tajemnicy bankowej. Bank, jako główny pośrednik finansowy uzyskuje dostęp do informacji o zarobkach, wydatkach, oszczędnościach, inwestycjach, czy też transakcjach

swoich klientów. Dane te są fundamentalnym elementem prywatności, dlatego ujawnienie takich informacji mogłoby zagrozić interesom klientów, ich bezpieczeństwu, czy też pozycji konkurencyjnej na rynku.

Zgodnie z art. 104 ustawy Prawo bankowe, bank, osoby w nim zatrudnione oraz osoby, za których pośrednictwem bank wykonuje czynności bankowe, są zobowiązane zachować tajemnicę bankową, która obejmuje wszystkie informacje dotyczące czynności bankowej, uzyskane w czasie negocjacji, w trakcie zawierania i realizacji umowy, na podstawie której bank tę czynność wykonuje.

Ochrona informacji, które stanowią tajemnicę bankową ma jednak w polskim prawie charakter względny²⁷. Ustawa Prawo bankowe dopuszcza lub nakazuje ujawnienie informacji innym podmiotom, np. organom ścigania, czy organom kontroli państwowej, precyzyjnie jednak określając wymogi do spełnienia, żeby taką tajemnicę ujawnić. Ochrona informacji stanowiącej tajemnicę bankową zabezpieczona jest sankcją karną. Ujawnienie jej, bądź wykorzystanie nie zgodne z prawem podlega grzywnie do miliona złotych i karze pozbawienia wolności do lat 3²⁸.

²⁷ Ibidem, s. 29

²⁸ Ustawa Prawo bankowe, art. 171.

❖ Rozdział 3. Bank jako gwarant bezpieczeństwa a kryzys

Dbanie o stabilność systemu bankowego, jak również całego systemu finansowego jest nadrzędnym celem polityki prowadzonej przez każde państwo. Istotą stabilności systemu bankowego jest zdolność systemu do zachowania płynności finansowej oraz poszczególnych podmiotów do pokrywania strat i ryzyka z funduszy własnych, a więc do zachowania wypłacalności²⁹. Osiągnięcie stabilności w systemie bankowym jest w dużej mierze uzależnione od obowiązującego prawa i nadzoru bankowego oraz systemu gwarantowania depozytów, o których szerzej wspomniano w rozdziale 2.

Jak zauważa Dorota Czarnota, wydarzenia, które początkowo miały miejsce w Stanach Zjednoczonych w 2008 r., a następnie rozprzestrzeniły się na Europę na zawsze zmieniły sposób oceniania oraz traktowania banków jako instytucji zaufania publicznego³⁰. Banki, a także instytucje nadzorujące, w powszechnym mniemaniu są podmiotami, które powinny stać na straży bezpieczeństwa systemu finansowego oraz dbać o jego niezakłócone funkcjonowanie. Zdaniem autorki, w ostatnich latach pojawia się coraz więcej wątpliwości, co do słuszności stawianych tez.

Proces globalizacji doprowadził do swobodnego przepływu ludzi, kapitałów, towarów i usług. Dzięki tej czwartej swobodzie banki na całym świecie są w stanie oferować te same produkty w tym samym czasie. Wywarło to duży wpływ na uatrakcyjnienie produktów bankowych, a jednocześnie ich rozbudowanie, poprzez tworzenie bardzo złożonych i skomplikowanych struktur³¹. Niektóre z banków podążając za nowymi trendami nabyły wiele tzw. toksycznych aktywów oraz spekulacyjnych instrumentów finansowych, które przyczyniły się do ich kłopotów finansowych. Problemy takie nie wystąpiły wśród banków polskich, jednak z punktu widzenia zaufania publicznego, jest to pewnego rodzaju obszar do wyciągnięcia wniosków na przyszłość.

²⁹ J.K. Solarz, *Rozwój systemów bankowych*, Biblioteka Menedżera i Bankowca, Warszawa 1996, s. 123.

³⁰ D. Czarnota, *Bank jako instytucja zaufania publicznego w dobie kryzysu – mit czy rzeczywistość?*, w: J. Cichy (red.), *Innowacje a wzrost gospodarczy. Część 1*, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach, Katowice 2014, s. 155.

³¹ Ibidem, s. 166.

❖ Rozdział 4. Wizerunek polskiego sektora bankowego

Pod koniec marca 2015 r. TNS Polska zrealizował na zlecenie Związku Banków Polskich doroczne badanie dotyczące wizerunku sektora bankowego. Społeczna ocena działalności banków od wielu lat jest przedmiotem szczególnej troski środowiska bankowego i stanowi element szerszej dyskusji na temat możliwych dróg wzrostu reputacji branży bankowej³².

4.1 Indeks TRI*M

Indeks TRI*M jest to narzędzie, które umożliwia pomiar i monitoring reputacji sektora, rozumianej jako całokształt doświadczeń, opinii i wiedzy respondentów w zakresie relacji z bankiem. Metoda ta w sposób syntetyczny łączy trzy rodzaje informacji: deklarowaną ważność aspektów wpływających na reputację, ich ocenę oraz siłę wpływu danego aspektu na wskaźnik reputacji³³.

Według ostatniego pomiaru (marzec 2015 r.) indeks reputacji TRI*M wyniósł 30 punktów i nie uległ zmianie w odniesieniu do wyniku w okresie analogicznym poprzedniego roku. Oznacza to, że banki działające w Polsce pozostają liderem reputacji wśród innych branż – telekomunikacyjnej, ubezpieczeniowej, deweloperskiej, medialnej, SKOK, doradców finansowych i niebankowych usługodawców finansowych.

³² J. Georgica, *Polacy podtrzymują pozytywną ocenę sektora bankowego*, 08.05.2015, <https://zbp.pl/wydarzenia/archiwum/komentarze/2015/maj/polacy-podtrzymuja-pozytywna-ocene-sektora-bankowego> (dostęp: 20.12.2015).

³³ J. Georgica, *Badanie wizerunku sektora bankowego*, 09.05.2014, <https://zbp.pl/wydarzenia/archiwum/komentarze/2014/maj/badanie-wizerunku-sektora-bankowego> (dostęp: 20.12.2015).

Tabela 2. Wyniki badań wizerunku polskiego sektora bankowego

Badanie opinii publicznej	Zaufanie do banków w Polsce	Reputacja banków – indeks TRI*M
IV' 2012	41%	21
IV' 2013	48%	28
IV' 2014	50%	30
IV' 2015	52%	30

Źródło: Opracowanie własne, na podstawie podsumowania „Wizerunek polskiego sektora bankowego” publikowanego przez Związek Banków Polskich.

Z danych wynika, że banki w Polsce cieszą się wysokim poziomem zaufania. W przypadku ogółu dorosłej populacji poziom ten osiągnął 52% i był wyższy o 2 p.p. w porównaniu do roku poprzedniego. Wysoki poziom zaufania, którym klienci i społeczeństwo darzą banki jest dowodem na to, że bankom w Polsce udało się zapracować na reputację instytucji wiarygodnych, rzetelnych oraz dbających o bezpieczeństwo powierzonych im środków³⁴.

4.2 Zadowolenie Polaków z usług banków³⁵

Na podstawie tego samego badania, zadowolenie z usług banku ocenione jest wysoko – 7,6 punktów na 10 możliwych. Wskaźnik ten również poprawił się w stosunku do roku poprzedniego. 58% badanych klientów zadeklarowało, że jest bardzo zadowolona z usług banku (przyznając przy tym oceny 8, 9 i 10), w przeciwieństwie do 2% klientów niezadowolonych (oceny 1, 2, 3).

Jednocześnie 42% klientów otwarcie przyznało, że ich zaufanie do banku jest na tyle ugruntowane, że docierające do nich negatywne informacje nie są w stanie istotnie go zmienić. Natomiast co piąta osoba jest zdania przeciwnego i przyznaje, że sugeruje się

³⁴ Ibidem.

³⁵ Wnioski na podstawie badania wizerunku polskiego sektora bankowego zrealizowanego przez TNS Polska na zlecenie Związku Banków Polskich w marcu 2015 roku.

jakimkolwiek negatywnymi informacjami na temat swojego banku. Okazują się jednak, że pojawiających się informacji negatywnych jest stosunkowo niewiele.

Jak zauważa Jacek Gieorgica w tym kontekście można postawić tezę, że w konfrontacji indywidualnego doświadczenia klienta z bankiem wobec negatywnych opinii na temat banków, z którymi klient ma styczność, dysonans poznawczy interpretowany jest na ogół przez klienta na korzyść własnych, pozytywnych doświadczeń. Ludzie zaczynają oceniać jako niewiarygodne informacje sprzeczne z ich własnym wyobrażeniem, które słyszą na temat banków z różnych źródeł³⁶.

4.3 Bezpieczeństwo i stabilność polskich banków³⁷

Bezpieczeństwo i stabilność polskich banków w obecnym stadium rozwoju sektora musi opierać się na pewnym kompromisie. Zdaniem prezesa Związku Banków Polskich Krzysztofa Pietraszkiewicza, Polska w porównaniu do krajów starej Unii Europejskiej w dalszym ciągu jest krajem „na dorobku”. Poziom wynagrodzeń znacząco odbiega od poziomu zarobków w innych krajach UE, a koszt kapitału dla banków jest nieporównywalnie wysoki. Jednocześnie banki muszą spełniać wszystkie wymagania regulacyjne, które w Polsce są w większości przypadków bardziej restrykcyjne, a z drugiej strony, występuje brak systemowego rozwiązania, które mobilizowałoby krajowy kapitał i zachęcało do oszczędzania. Działalność kredytowa banków w Polsce finansowana jest głównie z krótkoterminowych depozytów, w dużej mierze środków na żądanie. Dlatego stabilność i bezpieczeństwo oraz idące za tym zaufanie publiczne wiąże się z pewną ceną. Niemniej jednak polski sektor bankowy jest jednym z najbardziej konkurencyjnych w Europie, a na tym zawsze zyskują klienci.

³⁶ J. Gieorgica, *Polacy podtrzymują...*, op.cit.

³⁷ Ibidem.

❖ Podsumowanie

Podsumowując, współczesny sens stwierdzenia „bank jako instytucja zaufania publicznego” oparty jest na wielu filarach. Nie mam tu na myśli tylko ogólnego przeświadczenia co do wiarygodności banków, gdzie coś jest „pewne jak w banku”, ale szereg gwarancji, które wpływają na rzeczywisty wzrost zaufania publicznego. Kluczowymi narzędziami stosowanymi w tym celu przez państwo oraz administrację publiczną jest wprowadzenie, poprzez ustawodawstwo, wielu ograniczeń dotyczących wszystkich etapów działalności banków. Świadczy to o wysokiej potrzebie ochrony interesu publicznego. Z drugiej strony, powołany został również szereg instytucji, które „czuwają” nad bezpieczeństwem całego systemu bankowego takich jak: Bankowy Fundusz Gwarancyjny, który gwarantuje ochronę depozytów, czy Komisja Nadzoru Finansowego, która odpowiada za nadzór bankowy. W przypadku samej działalności banku, kluczowym zagadnieniem jest skuteczne zarządzanie ryzykiem. Na podstawie przytoczonych informacji można jednak stwierdzić, że banki w Polsce w sposób zadawalający radzą sobie w tym aspekcie.

Jak powszechnie wiadomo, pojawiający się kryzys wpływa na wzrost zaniepokojenia publicznego oraz pojawienia się szeregu wątpliwości. Wydarzenia z 2008 roku na zawsze zmieniły sposób postrzegania instytucji finansowych jako gwarantów bezpieczeństwa. Pomimo faktu, że banki w Polsce można powiedzieć wyszły obronną ręką z kryzysu, jest to ogromna lekcja i obszar do wyciągnięcia wniosków na przyszłość, odnośnie tego jak nie prowadzić działalności.

Na podstawie badania wizerunku polskiego sektora bankowego można jednoznacznie stwierdzić, że Polacy darzą banki wysokim poziomem zaufania, a cały sektor bankowy jest liderem poziomu reputacji spośród innych branż. Jest to wynikiem tego, że wszystkie mechanizmy służące wzrostowi zaufania publicznego działają prawidłowo, co prowadzi do stwierdzenia słuszności postawionej na początku tezy.

❖ Bibliografia

Książki

- 1) Fukuyama F., *Zaufanie. Kapitał społeczny a droga do dobrobytu*, Ossolineum, Warszawa 2007.
- 2) Góral L., *Nadzór bankowy*, PWE, Warszawa 1998.
- 3) Pietrzak B., Polański Z., *System finansowy w Polsce*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 1998.
- 4) Radziszewski E., *Bank jako instytucja zaufania publicznego. Gwarancje prawne i instytucjonalne*, KNF, Warszawa 2013.
- 5) Kałużny R., *Skutki kryzysu. Nowe spojrzenie na rolę banków*, w: A. Janc (red.), *Bankowość a kryzys na rynkach finansowych*, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu, Poznań 2010.
- 6) Solarz J.K., *Rozwój systemów bankowych*, Biblioteka Menedżera i Bankowca, Warszawa 1996.
- 7) Czarnota D., *Bank jako instytucja zaufania publicznego w dobie kryzysu – mit czy rzeczywistość?*, w: J. Cichy (red.), *Innowacje a wzrost gospodarczy. Część 1*, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach, Katowice 2014.

Artykuły i studia

- 1) Janiak A., *Bank jako instytucja zaufania publicznego*, Glosa – Przegląd Prawa Gospodarczego 2003, nr 2.
- 2) Zieliński T., *Współczesny bank wobec paradygmatu zaufania publicznego*, Annales UMCS Sectio H, vol. XLVII, 3, Lublin 2013.
- 3) Gieorgica J., *Polacy podtrzymują pozytywną ocenę sektora bankowego*, archiwum internetowe Związku Banków Polskich, wydanie z dnia 08.05.2015 r.

- 4) Gieorgica J., *Badanie wizerunku sektora bankowego*, archiwum internetowe Związku Banków Polskich, wydanie z dnia 09.05.2014 r.

Akty normatywne

- 1) Orzeczenie TK z dnia 16 maja 1995 r. (k 12/93) OTK 1995, cz. I, poz. 14.
- 2) Ustawa z dnia 6 września 2001 r. o dostępie do informacji publicznej, Dz.U. Nr 112 poz. 1198 z późn. zm.
- 3) Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. Prawo bankowe, Dz.U. Nr 140 poz. 939 z późn. zm.
- 4) Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o nadzorze nad rynkiem kapitałowym, Dz.U. Nr 183 poz. 1537 z późn. zm.

Strony internetowe

- 1) www.bfg.pl
- 2) www.nbportal.pl
- 3) www.zbp.pl

Inne źródła

1. Raport Komisji Nadzoru Finansowego o sytuacji banków w 2014 r., Warszawa 2015 r.

ALTERUM OŚRODEK BADAŃ I ANALIZ SYSTEMU FINANSOWEGO

UL. WIEJSKA 12A
00-490 WARSZAWA
LK@ALTERUM.PL

KONTAKT DO AUTORA
JAKUB KOZAK
JK59881@STUDENT.SGH.WAW.PL